

Temat konferencji:

TOPOGRAFIE PAMIĘCI POGRANICZA. *POMORZE* I *NADRENIA* JAKO TRYLATERALNE REGIONY KULTUROWE W PERSPEKTYWIE PORÓWNAWCZEJ / GEDÄCHTNISTOPOGRAPHIEN IM GRENZRAUM. *POMORZE* UND *RHEINLAND* ALS TRILATERALE KULTURRÄUME IM VERGLEICH

Słowa kluczowe: regiony trylateralne, przestrzeń w konstrukcjach przynależności i tożsamości, trans- i interkulturowość, liminalność

Celem nadrzędnym konferencji jest porównawcza i interdyscyplinarna refleksja nad regionami pogranicza przy uwzględnieniu teorii „pola walki” Pierre’a Bourdieu’a. Wskutek narodowych napięć/konfliktów przestrzeń ta została specyficznie kulturowo ukształtowana i do dzisiaj stanowią strefy styku kulturowego. Doświadczenie to nierzadko oddziałuje do naszych czasów m.in. jako zjawisko granic fantomowych. Jedną z cech wyróżniających te regiony jest utrwalone w pamięci zbiorowej doświadczenie zagrożenia i konfliktu, a także patrząc z dzisiejszego punktu widzenia – perspektywa sąsiedztwa. Ponadto obydwa regiony ukształtowane zostały w odmienny sposób przez procesy migracyjne w XIX i XX wieku. Nadrenia, w tym Zagłębie Ruhry, stała się m.in. celem wewnątrzniemieckiej zróżnicowanej etnicznie migracji z Pomorza, zarówno w wyniku procesów industrializacji w drugiej połowie XIX wieku, jak i po 1945 roku, wskutek „transferu ludności”.

Przedmiotem badań są teksty kultury o/z Pomorza/a i Nadrenii, które to regiony ujęte zostały jako trylateralne krajobrazy kulturowe („tri-border-areas”). Analizie i interpretacji poddane zostaną przede wszystkim teksty literackie, autobiograficzne, historiograficzne i wizualne. W regionach pogranicza w sposób szczególny nakładają się na siebie indywidualne i zbiorowe postrzegania przestrzeni, przy czym funkcjonujące w świadomości zbiorowej obrazy stanowią nierzadko konkurencyjne konstrukcje, których zawartość zależy od kontekstu i kontekstualizacji, a jednocześnie jest wynikiem funkcjonującego dyskursu wewnątrz- i międzygrupowego.

Zadaniem konferencji jest zarówno wymiana w zakresie refleksji teoretycznej - w szczególności dotyczącej nowszych koncepcji -, jak i przeprowadzenie ich operacjonalizacji, oraz wypracowanie nowych ujęć, które można byłoby zastosować do badania innych obszarów kontaktu kulturowego, szczególnie regionów trylateralnych.

Konferencja koncentruje się na trzech wzajemnie powiązanych następujących zakresach tematycznych:

Pierwszy obszar dotyczy **tekstualnych konstrukcji indywidualnych i zbiorowych topografii pamięci** w odniesieniu do obydwu regionów styku kulturowego. Obejmuje on zarówno semiotyzację przestrzeni w zbiorowych narracjach pamięci poszczególnych grup społeczno-kulturowych, m.in. w odniesieniu do pamięci rodzinnej, jak i indywidualne „mapy mentalne”, konstruowane z perspektywy „postpamięci”.

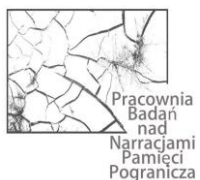
W kontekście tym chodzi przede wszystkim o porównanie projekcji przestrzeni zogniskowanych na wybranych miejscach, uwzględniające różnorodność społeczno-kulturowych perspektyw. Analizie i interpretacji poddane zostaną różne kodowania (i dekodowania) tych samych miejsc (również w znaczeniu „miejsc pamięci”), a także kontekstowe nadawanie/przypisywanie znaczenia poszczególnym miejscom, oraz instrumentalizacja mitów. Uwzględnione zostaną przy tym aspekty transmisji międzypokoleniowej oraz dyskurs medialny. Refleksji poddane zostaną również sploty relacji między narracjami dyskursu centralnego i peryferyjnego w aspekcie kulturowym i ideologicznym oraz zastosowane przy tym struktury narracyjne.

Odchodząc od „klasycznych” pozycji binarnych w polsko-niemieckich relacjach i dychotomizacji postrzegania, drugi obszar tematyczny koncentruje się na **współistnieniu i przenikaniu się zjawisk kulturowych** w regionach trylateralnych. Obejmuje on przede wszystkim założenia/koncepcje badawcze dotyczące estetycznej i kulturowej hybrydowości, obcości/inności, ‘Alterität’, dialogiczności i intertekstualności. W centrum zainteresowań badawczych znajdują się m.in. literackie zabawy stereotypami, a także konstrukcje swojskości i obcości w odniesieniu do przestrzeni oraz akcentowanie różnic kulturowych, które stawiają pod znakiem zapytania dominujące konstrukcje.

Do klasycznych wręcz zagadnień należą w tym kontekście pytania m.in. o to, jakimi znaczeniami wypełniane są takie pojęcia, jak „granica” czy „krajobraz”, które można uznać za typowe pojęcia sygnalizujące odmienne konstrukcje swojskości i odmienności. Chodzi tu nie tylko o projekcje i reprezentacje, ale również o sposób zaplatania/prowadzenia/snucia refleksji, o istotę przekazu tekstualnego i o zastosowane przy tym strategie narracyjne. W tym kontekście istotną kwestią jest rola narracji w konstruowaniu i transmisji tożsamości kulturowej, szczególnie w odniesieniu do kształtowania się pamięci na pograniczu. Ponadto postawione zostanie pytanie o sposób kształtowania się relacji między tekstem a kontekstem jako formacji dyskursywnej. W obszarze zainteresowań znajduje się również sposób integracji aspektu regionalnego w konstrukcjach przynależności i tożsamości, jednocześnie zaś zjawisko „unheimatliche Identität”.

Trzeci obszar tematyczny odnosi się do koncepcji **liminalności w przestrzeni pomiędzy racjonalnością a mitem**. Obydwa badane regiony od początku XIX wieku w sposób szczególny doświadczały różnych ruchów migracyjnych, w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym, przez co musiały się zmierzyć z wyzwaniami integracji. Tworzone w wyniku tego projekty tożsamościowe stanowią inspirujący obszar dla badacza.

Przedmiotem refleksji są więc konstrukcje tożsamości indywidualnej i zbiorowej, które odzwierciedlają fazy przejściowe lub progowe, nie pozwalające jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie o inkluzję lub ekskluzję, a w których jednostka znajduje się poza powszechnie przyjętymi ujęciami czasu i przestrzeni. Dotyczy to konstrukcji tożsamości budowanej na styku/pomiędzy

Pracownia Badań nad Narracjami Pamięci Pogranicza
Instytut Filologii Germańskiej
Uniwersytet Gdański
ul. Wita Stwosza 55 80-952 Gdańsk
narracjepogranicza@ug.gda.pl
<http://narracjepogranicza.ug.edu.pl/>

globalizacją a regionalizacją, z drugiej zaś strony — miejskością i prowincjonalnością. W kręgu zagadnień znajdują się w tym miejscu postmodernistyczne formy społecznienia i wspólnotowania.